

LA GARRIGA SECRETA

Des del centre de visitants, seguim el carril bici cap al nord, fins al pont de ferro que creua el riu Congost.

- 1 Pont de la Doma**
Creuem la carretera Nova, pel costat de la benzinera, fins a l'inici del carrer de la Doma. Les cases unifamiliars que fan cantonada ocupen l'espai de l'antiga fàbrica del gas.
- 2 Fàbrica del gas**
Seguim amunt el carrer de la Doma, fins a l'encreuament amb el carrer de Sant Francesc.
- 3 Era de can Serratacó**
Continuem pel carrer de la Doma, fins al següent encreuament, amb el carrer dels Banys i el carrer Centre.
- 4 Cantonada carrer Banys amb carrer de la Doma**
Prenem el carrer Centre, a l'esquerra, fins la plaça de l'Església.
- 5 Plaça de l'Església**
A l'alçada de la plaça de l'Església hi trobarem l'Estanc de la Plaça, al carrer Centre 37.
- 6 Llinda de l'Estanc de la Plaça**
Continuem encara pel carrer Centre, fins la cantonada amb passeig dels Til·lers. Aquí comença el carrer de Calàbria, en el número 1 del qual hi havia un antic hostal.
- 7 Antic hostal del carrer Calàbria, 1**
Girem a la dreta, pel passeig dels Til·lers. Al número 23 hi trobarem el local que temps enrere ocupava cal Bagulaire.
- 8 Cal Bagulaire**
Girem cua pel mateix passeig dels Til·lers per anar fins davant de la façana de l'església. A la cantonada de la dreta –mirant la façana- hi hem de trobar una pedra molt especial.
- 9 Pedra "homicida" de l'església**
Baixem per les escales que tenim a la dreta i ens trobarem davant del bar "El Trull", al passeig Doctor Vich 10.
- 10 Bar el Trull**
Seguim amunt el passeig Doctor Vich i girem de seguida a la dreta pel carrer de Nostra Senyora de la Salut. De seguida, a l'esquerra, trobarem el número 19 del carrer de Samalús.
- 11 Porta del celler al carrer Samalús, 19**
Prenem el carrer de Samalús avall, en direcció a ponent. Deixem la plaça de can Dachs a la dreta i girem a l'esquerra, pel carrer dels Banys, fins al número 9.
- 12 Ferradura esculpida al carrer Banys, 9**
Continuem encara pel carrer dels Banys, fins al número 27-29, on trobarem el pou calent.
- 13 El pou calent**
Des del davant del pou calent, agafem el carrer de Pere Fuster, que farem sencer fins arribar a la plaça de mossèn Jaume Oliveres, on trobarem la masia de can Queló.
- 14 Can Queló**
Des de can Queló només hem de travessar la carretera Nova per arribar altre cop al centre de visitants.

Recorregut de l'itinerari: 1.500 m.

Més info: www.visitlagarriga.cat
info@visitlagarriga.cat

Parada 8: CAL BAGULAIRE "En treballs de fuster, l'Oliver és el primer".

Aquesta era la llegenda de la vinyeta dedicada a cal Bagulaire en una de les auques més antigues de la Garriga. L'Oliver era, en realitat, en Sebastià Oliver "Tià", tot un personatge a la Garriga: fuster, un gran porter de futbol, poeta aficionat i d'1,90 m d'alçada!

Cedida per Jaume Oliver

En treballs de fuster, el primer és l'Oliver.

Parada 9: PEDRA "HOMICIDA" DE L'ESGLÉSIA Els carreters transportaven grans blocs de pedra fins als peus de l'església.

L'església de Sant Esteve de la Garriga es va començar a construir l'any 1685. Sempre va tenir molts problemes de finançament i va tardar més de 50 anys a acabar-se... i al cap de poc ja amenaçava ruïna!

Bé, ja sabeu com van les grans obres en aquest país. I tenint en compte que estem parlant del segle XVII i que no hi havia diners, ja us podeu imaginar com devien ser les condicions de treball de la gent que va haver de participar en la construcció. Una de les feines més dures era la dels carreters, encarregats de portar els grans carreus de l'església des de la pedrera fins a peu d'obra.

A l'Antoni Ramissa, un occità que havia de portar rocs des de Puiggraciós, una d'aquestes pedres el va ferir de mort el 17 d'abril de 1691. Els seus companys, amb l'ajuda d'algun picapedrer i volent-li fer un homenatge, van gravar-hi la llegenda que podeu llegir i van col·locar la pedra a la façana de l'església. Encara ara, a les grans obres, sempre hi ha problemes de finançament, sovint s'allarguen més del previst i, tristament, hi acostuma a haver algun accident fatal.

Ramon Ferrandis

Parada 10: BAR EL TRULL El vi i l'oli omplien de feina les muntanyes i les cases.

La Garriga va ser durant segles un poble envoltat de vinyes i olivars, fins al punt que durant molt de temps va tenir quatre trulls funcionant al mateix temps.

Un d'aquests trulls era el d'en Jaume Tresserras, que es conserva dins del bar. Es mantenen perfectament tant la premsa com les moles –veieu a la foto com funcionaven?-,

Vicent Ribas, Institut d'Estudi Eivissencs. Projecte "El món agrari a les terres de parla catalana", CCEPC, Institut Ramon Muntaner i Fundació del Món Rural.

Parada 11: PORTA DEL CELLER AL CARRER SAMALÚS, 19 En els edificis de la Garriga rural, cada element tenia la seva funció.

Ramon Ferrandis

Cedida per Albert Benzekry

Us heu fixat amb aquesta porta que té tapiada la part de sota? Per què devia servir?

Aquesta casa és de l'any 1930, i el seu propietari, en Josep Torra, un carlí convençut, amant de les tradicions, la va encarregar tal com la veiem ara, també amb la portella mig tapiada, perquè era l'esquema típic de la casa rural garriguenca.

Doncs aquesta estranya porta donava directament al celler, i es tapiava la part de baix per tal que, quan arribava el carro amb les portadores plenes de raïm, quedessin a nivell i es poguessin trabucar sense haver d'aixecar-les a pes. El raïm queia a la tina, on es trepitjava, per començar l'elaboració del vi.

El de les portes mig tapiades és un dels secrets de la Garriga rural que sovint passen inadvertits als nostres ulls urbans.

Parada 12: FERRADURA ESCULPIDA AL CARRER BANYS, 9 Els oficis vinculats a la Garriga rural han anat desapareixent.

Els oficis i els negocis, com tot, són fruit de les necessitats i possibilitats de cada moment. És el cas de la ferreria del ferret Ferrurol, un exemple dels canvis que ha sofert la Garriga els darrers 150 anys. En aquest local hi havia hagut una ferreria que feia sobretot ferradures i on es ferraven els cavalls. I és que es trobava en un indret privilegiat: en ple centre de la Garriga, a peu del camí ral. Hi venien tant els viatgers del camí que necessitaven atenció pels seus cavalls, com els pagesos de la Garriga, que feien servir els animals per treballar al camp i per portar coses amunt i avall.

Ramon Ferrandis

Cedida per Dani Soler

En plegar el ferret, s'hi va instal·lar una botiga de fruites i verdures, la majoria, encara, dels horts de la Garriga. Des de llavors, hi ha una gestoria, que potser ha fet servei alguna vegada a algun pagès, però que no té res a veure amb les necessitats de la Garriga rural. Resta, com a testimoni mut de la Garriga de fa 100 anys, la ferradura esculpida al brancal de la porta.

Parada 13: EL POU CALENT Si voleu coure lilegums, no hi ha res com l'aigua termal de la Garriga!

L'aigua, en totes les seves formes, ha determinat i condicionat la història i l'evolució de la Garriga: el pas del riu, els aprofitaments de tot tipus de l'aigua del riu i dels torrents i, molt especialment, el fet que la Garriga tingués aigua termal.

Al costat de la deu termal, al voltant de la plaça de Santa Isabel, s'hi va formar al segle

XIV el primer nucli urbà, que s'ha acabat convertint en la Garriga del segle XXI. Però l'aigua termal, pels seus valors, per les seves propietats, sempre ha estat font de disputa. L'accés públic a l'aigua termal sovint ha estat en entredit pels interessos econòmics particulars, que n'han volgut l'exclusivitat.

Tot i així, l'any 1891 la justícia va determinar que l'ús comunal de l'aigua era correcte. Fins llavors hi havia hagut un pou públic d'aigua termal a la plaça de Santa Isabel –el veieu a la foto?, i també el pou

Ajuntament de la Garriga

calent, la font pública que conté la representació més antiga de l'escut de la Garriga. Malgrat que el cabdal d'aigua termal ha estat sempre fràgil, fins fa no massa anys encara hi havia, aquí al costat, els banys públics "de la Maria", on la gent aprofitava per dutxar-se amb aigua calenta, i fins i tot es feia repartiment d'aigua termal a les cases, per fer la bugada. Amb el pas dels anys i l'augment de l'explotació de l'aigua termal, la major part de cases del centre del poble que tenien aigua calenta sense haver de pagar ja han perdut aquest privilegi...

Parada 14: CAN QUELÓ El riu Congost i la seva aigua han dibuixat la fesomia de la Garriga.

La petita masia de can Queló era una de les poques construccions que ocupava, a la Garriga, espai irrigable.

Aquí, a la plaça Jaume Oliveres, hi arribava una derivació del Rec Monar, que servia per regar els horts de la casa. Però és que en aquells moments la casa es trobava a tocar de la llera del riu Congost, que ja hem vist en parlar del pont de la Doma, que era molt més ampla que actualment, i que s'eixamplava o es reduïa en funció de irregulars pluges mediterrànies.

Amb els segles, la gent de la Garriga va anar guanyant terrenys al riu, però no per poder-hi construir, sinó per poder ampliar la superfície d'horts. Si us acosteu a veure els horts del regadiu de les Roques, al costat de la carretera de l'Ametlla, estareu caminant per una zona guanyada al riu tot just fa 250 anys, per exemple.

Al segle XX, però, la masia de can Queló i tot el seu entorn ja havien canviat de funció: van estar ocupats pel gran escorxador municipal de la Garriga. Ara, a can Queló, no hi ha ni horts ni animals, i complex una funció ben contemporània: és la seu del Centre Excursionista Garriguenc.

Ajuntament de la Garriga

Idiomes

Amb el suport de:

xarxa de municipis

Amb la col·laboració de:

Associació La Garriga Secreta

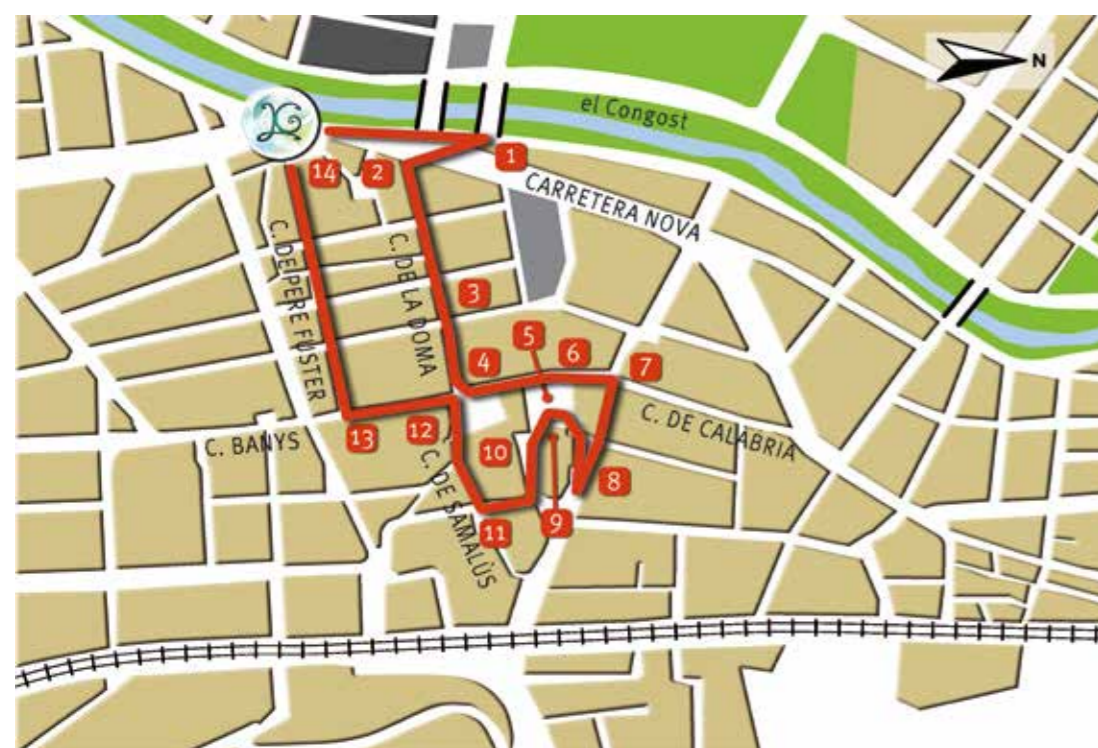
Centre de Visitants

LA GARRIGA

www.visitlagarriga.cat

Itineraris
LA GARRIGA RURAL
LA GARRIGA SECRETA

LA GARRIGA S'EXPLICA A TRAVÉS DE SECRETS AMAGATS ALS NOSTRES ULLS

Fa tan sols 150 anys, la Garriga era un poble ben diferent de l'actual. Tenia un nucli urbà petit i concentrat, on amb prou feines hi vivien un miler de persones. Les cases s'allargassaven al voltant del camí ral, l'actual carrer major.

Però fora d'aquí, el paisatge garriguenc era un altre món. A la plana, aquí mateix on som, on ara hi ha cases i polígons industrials, hi havia horts i camps de secà. I les vessants muntanyoses, on avui fixeu-vos que només hi ha boscos, estaven ocupades per oliveres i, sobretot, vinyes.

La força d'aquest paisatge era tan gran que, durant molts segles, va dibuixar també la forma dels carrers i de les cases de la Garriga. Dibuixos i formes que, malgrat els últims 150 anys, han resistit amagats en alguns racons del poble. Ens acompanyeu a descobrir-los?

Parada 1: PONT DE LA DOMA

El riu Congost era una frontera infranquejable.

Tot i ser un dels dos camins principals de la Garriga i l'únic que la creuava d'est a oest, el camí de la Doma sovint quedava tallat. S'havia de travessar el Congost remullant-se els peus. I fixeu-vos a la imatge que el riu, en aquella època, tenia una llera força més ampla que actualment! O sigui, que si plovia gaire, no es podia arribar a l'antiga església parroquial de la Garriga ni al seu cementiri.

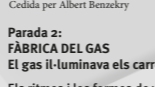

Cedida per Dani Soler

No va ser fins a l'última dècada del segle XIX que es va construir el pont de fusta que veieu a l'altra foto. Però era tan precari i alhora tan necessari, que les famílies de la Garriga van aportar 21.000 de les 35.000 pessetes (és a dir, 126 dels 210 €) que l'any 1921 va costar construir el nou pont de ferro.

És el mateix que podeu creuar avui.

El pont de la Doma va ser clau per unir el nucli de la Garriga amb el cementiri, les vinyes i els horts de ponent del terme. 40 anys després, però, vam crear una nova frontera encara més difícil de creuar: l'autovia. Potser al vostre poble també en teniu de fronteres d'aquestes?

Cedida per Albert Benzekry

Parada 2: FÀBRICA DEL GAS

El gas il·luminava els carrers però anava apagant, al mateix temps, la Garriga rural.

Els ritmes i les formes de vida de les societats rurals s'adaptaven als ritmes de la natura. Per això la sortida del sol marcava l'inici de l'activitat i la posta el final.

Però des de meitat del segle XIX a les grans ciutats catalanes, amb la industrialització, s'havien començat a instal·lar xarxes d'enllumenat públic que funcionaven amb gas i que començaven a permetre allargar l'activitat més enllà dels ritmes naturals. La Garriga va ser un dels primers municipis petits que va implantar una xarxa d'aquest tipus per

substituir els ròncels llums de petroli que mantenien els carrers en la penombra nocturna.

Per produir el gas es va construir una fàbrica al costat del camí de la Doma. A la foto la veureu poc abans del seu enderroc, el 1980.

Dani Soler

Parada 3: ERA DE CAN SERRATACÓ

Aquí es preparava l'aliment bàsic per menjar tot l'any.

L'era de can Serratacó ha quedat engabiada, retallada entre els carrers, i és l'única que es conserva al casc urbà. Fins fa 100 anys, però, can Serratacó era la primera casa del nucli que es trobava qui, com vosaltres, pujava pel camí de la Doma. I la seva era, és clar, tenia tot l'espai del món. Fixeu-vos amb la imatge nevada: si preneu de referència l'església, sabríeu dir on era l'era de can Serratacó?

Cedida per Albert Benzekry

Fons Blancfort, Arxiu Històric Comarcal d'Osona

Parada 4: CANTONADA CARRER BANYS AMB CARRER DE LA DOMA

La primera cruïlla de la Garriga va néixer per deixar passar els animals.

El nucli de la Garriga va créixer durant molts segles de manera compacta a banda i banda

del camí ral –el que ara són el carrer Banys i el carrer Centre-. Va créixer de manera tan compacta que, just aquest encreuament on sou ara, al segle XVI, era el cap de carrer: aquí es podien tancar les portes d'accés al nucli urbà de la Garriga pel nord i convertir el poble en una fortificació.

Cedida per Albert Benzekry

Ramon Ferrandis

Parada 5: PLAÇA DE L'ESGLÉSIA

El camí ral va anar creant centres de poder al seu voltant

La plaça de l'Església és un altre dels espais del nucli històric de la Garriga que té tot just 100 anys d'història. Fins llavors, l'espai de la plaça estava ocupat per cases, seguint el camí ral. Si us fixeu en el plànol que hi ha al faristol d'informació sobre la plaça, podreu veure l'espai que ocupaven.

El camí, en canvi, té almenys 2.000 anys d'història, i ja en fa 600 que es va convertir en el carrer major de la Garriga. Però tot i ser la principal via que unia Barcelona i Vic, l'any 1808, el baró de Maldà la va descriure així: un camí fet de rochs y pedras que arribava a la Garriga dextat lo rieral y ab algo millor camí bé que també ab mescla de pedregam.

Cedida per Dani Soler

Cedida per Albert Benzekry

Us imagineu una autopista així ara? Malgrat la seva modèstia, però, el camí va anar teixint a la Garriga un nucli de cases, i fent sorgir botigues i d'altres negocis al seu voltant.

Cedida per Albert Benzekry

Ha estat i és el carrer més important de la Garriga i els centres de poder sempre han volgut situar-se al seu costat: l'església i la seva plaça, l'ajuntament... i fins fa ben poc, la Guàrdia Civil!

Parada 6: LLINDA DE L'ESTANC DE LA PLAÇA

Alguns garriguencs eren pagesos al seu tros i comerciants a la seva botiga del camí ral

Heu llegit la llinda de la porta d'entrada de l'Estanc? Els advertiments a la clientela han canviat ben poc entre el segle XVIII i el XXI, oi?

L'Isidre Font, tal com diu la llinda, era corder. Feia cordes i espadnyes de cànem. I és que llavors, quan el poble tenia només dues-centes cases, onze d'aquestes es dedicaven a manufacturar cordes i espadnyes de cànem. Al segle XVIII, el cànem era un cultiu que, durant un temps, va donar molt bon rendiment econòmic. A la Garriga, aprofitant les zones de regadiu, força gent s'hi va dedicar, amb una producció que es distribuïa per bona part de Catalunya. I l'Isidre Font, aprofitant també el trànsit de gent pel camí ral, va posar-hi la seva botiga d'espadnyes.

Ajuntament de la Garriga

Parada 7: ANTIC HOSTAL DEL CARRER CALÀBRIA, 1

Un "hostal desgraciat" que donava un lloc per dormir a la gent de pas per la Garriga.

Els viatges, fins l'arribada dels vehicles de motor, eren molt llargs. Per anar de Barcelona a Vic calia fer més d'una etapa. Per això mateix, per exemple, fa més de 800 anys ja hi havia el que en deien un "hospital de pobres i pelegrins" a la Garriga. Més endavant, sorgiren els hostals.

Fins l'any 2013, precisament en aquesta cantonada, hi havia un hostal que el baró de Maldà, el 1808, descrivia així: un "hostal desgraciat", amb accés per un portal "baix i estret", amb una "dolenta escala, menjats alguns grahons, y al mateix temps prou estrets, tenint que posar lo enteniment als peus per no tropezar ab algun d'ells... sens claus a las parets, ni cap quadro, ni quadret de algun Sant Christo, de Maria Santíssima, de alguns sants y santas, com si fos habitació de algun gabaig; ni llumanera, ni candeleros ab candelas de sèu, ab sols lo satrill de oli de la cuyna

Cedida per Albert Benzekry

per penjar-lo a la porta de algun aposento... ni taulas, ni cadiras, ni matalassos, ni llansols, ni cuxins pels llits, si sols màrfagas plenas de palla que per forats e ditas màrfagas molta palla se'n eixia afora...ab sostras de fusta y algunas goteras, havent-hi alguns forats que se'n passaba la claró".

Un negoci sorgit gràcies al camí ral, i que presentava un estat similar al del mateix camí!